

Az etiológia bizonytalan, elfogadott kezelés nincs

Primer szklerotizáló kolangitisz

A primer szklerotizáló kolangitisz (PSC) az epeutak krónikus progresszív gyulladással megbetegedése. Ritka betegségnek tartható; a földrajzi különbségeket is figyelembe véve 0–31/100 000 a prevalenciája.

Az etiológia vonatkozásában inkább feltételezések vannak, mint egyértelműen bizonyított tények. A diagnosztika sem mindig egyszerű, leginkább a mágneses rezonancia kolangio- és pankreatográfia (MRCP) vagy az endoszkópos retrógrád kolangio- és pankreatográfia (ERCP) a legmegbízhatóbb vizsgálómódszer. A májbiopszia nem indokolt az esetek kb. 80%-ában, csak abban az esetben elkerülhetetlen, ha ún. kis epeúti (small duct) PSC feltételezhető. A betegség lefolyása is rendkívül változatos. A legtöbb esetben 15–20 év alatt progrediál májsugorig, és dekompenzálódhat. A másik igen súlyos kimenetel pedig a kolangiokarcinóma (CCA), mely 20 év alatt az esetek kb. 20%-ában jelenik meg. Tekintve, hogy az etiológia nagyon bizonytalan, így elfogadott kezelés sincsen PSC-ben.

KLINIKAI TÜNETEK

A betegek legalább felében tünet szintén nincsen, és a betegséget csak a véletlenül felfedezett emelkedett májenzimek alapján ismerik fel. A fáradtság, a viszketés és a jobb oldali felső hasi fájdalom lehetnek a kezdeti tünetek. Ehhez társulhatnak a PSC-t kísérő gyulladással megbetegedés (IBD) tünetei, azaz hasmenés, véres, nyálkás széklet, láz, hasi fájdalom.

LABORATÓRIUMI ELTÉRÉSEK

A PSC-re az alkalikus foszfatáz (ALP) és a gamma-glutamil transzferáz (GGT) emelkedése a típusos, de azt is tudni kell, hogy nem specifikus. Szinte mindig társul transzamináz- (GOT

és GPT) emelkedés is. Amennyiben a transzaminázszint meghaladja a normális felső szintjének ötszörösét, és az IgG-szint is több mint a normális kétszerese, akkor társuló autoimmun hepatitisz (AIH) gyanúja merül fel. Nincsen a betegségre specifikus és típusos autoantitest-pozitivitás, mint pl. a primer biliáris kolangitiszben az antimitokondriális antitest. Le-

▶ **A primer szklerotizáló kolangitisz az epeutak krónikus progresszív gyulladással megbetegedése**

het pozitív az antinukleáris faktor (ANF), a simaizom elleni antitest vagy az antineutrofil citoplazma antitest (ANCA).

KÉPALKOTÓ VIZSGÁLATOK

Az epeutak morfológiai vizsgálata tűnik a legfontosabb diagnosztikus lépésnek PSC esetén. Erre a nem

invazív MRCP az elfogadott képalakító eljárás, amit legalább 1,5T készülékekkel végeznek, de még inkább megbízható a 3T készülék. Ennek kapcsán az extra- és/vagy intrahepatikus epeutak többszörös szűkülete, tágulata, az epeutak fal megvastagodása, az intrahepatikus epeutak elzáródása, a környezet gyulladása jellemző, de ezek mégsem kizárólagosan specifikus eltérések. Hasonló eltérések ugyanis megjelenhetnek a szekunder szklerotizáló folyamatokban is. További diagnosztikus nehézséget jelent az ún. kis epeúti PSC, ahol az MRCP-vel vizualizálható epeutakon

is. Ez is magyarázza, hogy sajnos sok esetben a szövettan sem tud megbízható segítséget adni egyéb krónikus májbetegségek elkülönítésében.

A szövettan viszont elengedhetetlennek tartható a kis epeúti (small duct) PSC bizonyítására. Ebben az esetben ugyanis a képalakítók nem mutatnak eltérést, a szövettanon viszont az esetek egy részében típusos hagymalevél szerű fibrózis látható az epeutak körül.

A szövettani mintavétel szintén indokolt akkor, ha felmerül a társuló AIH. Ugyanakkor ebben az esetben is vannak bizonytalanságok. A portális

Kis epeúti PSC esetén a jó minőségű MRCP/ERCP biztosan negatív. Ilyenkor vagy a szövettani kép egyértelmű, vagy bizonytalansága esetén a társuló IBD és a magas ALP együttesen erősíti meg a diagnózist.

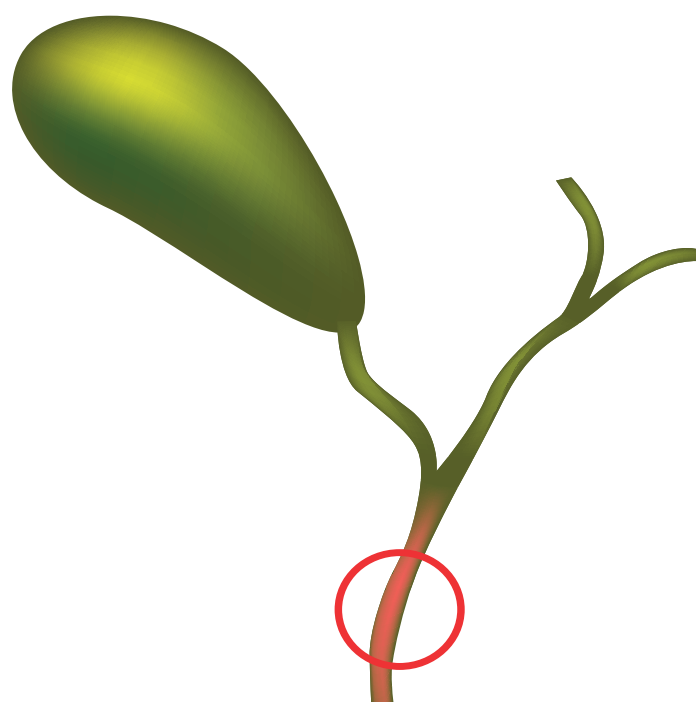
DIFFERENCIÁLDIAGNÓZIS

Számos kórkép jöhet szóba a kezdeti tünetek megjelenésekor, melyektől a PSC-t el kell különíteni. Ezek között gyulladással járó fertőzőes betegségek, daganatos kórképek, vaszkuláris betegségek és genetikai/hereditár háttérű betegségek állhatnak. A teljesség igénye nélkül a legfontosabbakat soroljuk fel. Az egyik legfontosabb az IgG4-asszociált kolangitisz. Az IgG4 frakció emelkedése ebben az esetben meghaladja a normális felső határ négyszeresét, bár csak az esetek kb. 80%-ában. Ezenkívül nehezíti a biztos felismerést, hogy a PSC-s esetek 25%-ában is megfigyelhető emelkedés. Szintén gyulladással járó jellemzők az epeúti kövességek, a szarkoidózist és az amyloidosist. Az infektív kórképek között említeni kell a szepszist, az immundeficienciához társuló kolesztázisokat (AIDS, hyper-IgM szindróma stb.) és a visszatérő bakteriális kolangitiszeket. Örökletes kórkép a cisztás fibrózis és az epe transzportfehérjék defektusa. A vaszkuláris okok között említhető az iszkémiás kolangiopátiák csoportja (a. hepatica trombózis, sugárkárosodás, kemoterápia).

A daganatos kórképek között említhető a CCA, ami az egyik legrosszabb prognózisú kimenetelű, szövődőmánya a PSC-nek, és később részletezzük. Sajnos a betegség felismerésekor már ez is jelen lehet.

TÁRSULÓ GYULLADÁSOS BÉLBETEGSÉG (IBD – INFLAMMATORY BOWEL DISEASE)

A PSC és az IBD szorosan kapcsolódnak egymáshoz. A legnagyobb felmérésekben akár a 80%-ot is elérheti az IBD előfordulása a PSC-s betegekben. Vannak ettől alacsonyabb prevalenciaadatok is. Egy Norvégiaiból származó felmérés szerint a betegek 84%-ában volt szövettani aktivitás, míg a betegek legalább felében a makroszkópos endoszkópos kép is egyértelmű volt. Az esetek döntő többségében (kb. 80%) colitis ulcerosa, míg 20%-ban Crohn-betegség mutatható ki. Az IBD-t a betegek többségében hamarabb ismerik fel (60%), míg az esetek 25%-ában egyszerre történik a megjelenés és a felismerés. Csak 15%-ban indul a betegség PSC-ként, és később jelenik meg az IBD.

kezdetben nincsenek típusos morfológiai eltérések. Ugyanakkor néhány prospektív vizsgálatban megfigyelték, hogy 10–12 év alatt a kis epeúti PSC az esetek 30–50%-ában nagy epeúti formába progrediálhat. A nagy epeúti PSC-esetek legalább 10%-ában alakulhat ki ún. domináns vagy klinikailag releváns szűkület. Ez elsősorban az extrahepatikus epeutakon jelenik meg, ilyenkor az epeút átmérője már csak 1–1,5 mm-es lehet és az 5 F szenttel nagyon nehezen lehet áthidalni. A morfológiai megjelenés mellett a laborparaméterekben is szignifikáns eltérések látszanak, ami elsősorban a kolesztázis 6 hónapon belüli jelentősebb romlását, epeúti infekció, viszketés, jobb oldali hasi fájdalom megjelenését jelenti.

PATOLÓGIA

Típusosan minden méretű intra- és extrahepatikus epeutakban van eltérés. A klasszikus fibrotizáló epeúti léziók leggyakrabban a közepes méretű epeutakat érintik, így ritkán válnak láthatóvá a szövettani képeken (az esetek <20%-ában). Hasonló eltérések láthatók ugyanakkor a szekunder szklerotizáló kolangitiszes esetekben

gyulladás, az interface hepatitisz, a plazmasejtek jelenlétével együtt része lehet a PSC-ben látott eltéréseknek is, és ezért roppant nehéz megállapítani, hogy milyen mértékű eltéréstől lehet kimondani a biztosan társuló AIH-t.

DIAGNÓZIS

Nagy epeutakat érintő PSC véleményezhető, ha a jó minőségű képalakító vizsgálat eredménye egyértelműen PSC-re utal, és legalább egy további egyéb kritérium teljesül a következő három közül:

1. emelkedett kolesztatikussal járó enzimok (ALP és GGT),
2. társuló gyulladással járó bélbetegség (klinikai és/vagy szövettani lelet alapján),
3. PSC-nek megfelelő májszövet.

Nagy epeutakat érintő PSC valószínűsíthető, ha a radiológiai kép bizonytalan, de a fenti három egyéb kritérium közül kettő jelen van. Szintén valószínűsíthető a diagnózis, ha a radiológiai kép egyértelműen PSC-re utal, de egyéb kiegészítő kritérium nem társul. Mindkét esetben fontos, hogy ne legyen semmilyen körülmény, ami felvetheti a szekunder szklerotizáló kolangitisz lehetőségét.

1. táblázat. Primer szklerotizáló kolangitiszben (PSC) előforduló rákos megbetegedések szűrése és ellenőrzése

Rák	Célcsoport	Szűrés és ellenőrzés
CCA	Minden PSC-s beteg	MRI/MRCP és CA 19-9 évente
	Előrehaladott betegség vagy rosszindulatú betegség gyanúja	ERCP + BC (+FISH), szérum-CA 19-9, CT/MRI
CRC	Minden PSC-s beteg	Kolonoszkópia a PSC diagnózisakor
	PSC + IBD	Kolonoszkópia az IBD aktivitásától függően 1-2 évente
	PSC IBD nélkül	Kolonoszkópia 5 évente
	PSC + IBD, LTx után	Kolonoszkópia az IBD aktivitásától függően 1-2 évente
Epehólyag rák	Minden PSC-s beteg	UH 1-2 évente, ≥8 mm-es polyp jelenléte indikálja az epehólyag eltávolítását
HCC	Cirrhotikus betegek	UH 6 havonta

CCA: kolangiokarcinóma, CRC: kolorektális karcinóma, HCC: hepatocelluláris karcinóma, IBD: gyulladással járó bélbetegség, LTx: májtranszplantáció, BC: epeúti citológia

Folytatás a 12. oldalról

Az IBD-s betegek között a PSC gyakorisága viszont ritka, a gyakoriság 2–14% közötti. A különbségek nyilvánvalóan a diagnosztikus módszerek különbözőségein is alapulhatnak. Célzott, érzékeny MRCP vizsgálatokkal 8–14% volt az epeúti eltérés gyakorisága az IBD-s populációban. Ezeknek a betegeknek viszont a felében klinikai és labortünetek hiányában az MRCP vizsgálat előtt nem merült fel a PSC gyanúja.

DAGANATKÉPZŐDÉS

KOLANGIOKARCINÓMA ÉS EPEHÓLYAGRÁK

A CCA relatív rizikója 400-szorosa tehető a PSC-s betegek körében a normális populációhoz viszonyítva. A PSC-s betegek között az előfordulás gyakorisága 7–15% közé tehető. Sajnos a CCA-t és a PSC-t a betegek 25–50%-ában egy időben ismerik fel. Az éves incidencia 0,5–1,5% között van. A CCA az epeutakon bárhol előfordulhat, azaz lehet intrahepatikus, perihiláris és disztális vagy extrahepatikus is. Az adatok szerint egyértelmű a daganat kialakulásában a metaplázia – low-grade diszplázia –, high-grade diszplázia szekvencia. Gyanú esetén ezért a kefecitológia végzése rendkívül fontos, a specificitása magas (95%), de sajnos a szenzitivitása alacsony (43%). FISH analízis együttes végzése esetén a szenzitivitás javul (80%). A dukális biopszia szintén javítja a szenzitivitást, specificitást és a diagnosztikus pontosságot. Egyéb technikák egyelőre nem terjedtek el a mindennapi klinikai gyakorlatban. A tumormarkerek közül a CA19-9 általában jelentősen emelkedett lehet, de normális szintje nem zárja ki a CCA lehetőségét. Az optimális küszöbérték vonatkozásában nincs egyetértés. A PSC-s betegekben az epehólyag-betegségek gyakoriak, epekőesség, gyulladás és epehólyagrak egyaránt előfordulhat. Utóbbi gyakorisága 0,6–3,5% közötti.

KOLOREKTÁLIS RÁK

A colitis ulcerosával társult PSC-ben a kolorektális rák gyakorisága 3–4-szer nagyobb, mint a PSC nélküli esetekben. A diszplázia 10 éves kumulatív gyakorisága akár 14% is lehet. PSC-ben a daganat inkább a jobb oldali vastagbélszakaszon szokott előfordulni és a megjelenés fiatalabb életkorban van. A Crohn-betegekben a vastagbélrák gyakorisága nem magasabb.

KEZELÉS

Sajnos a PSC kezelésére nemzetközileg elfogadott, törzskönyvezett gyógyszeres kezelés nincsen. Az ursodeoxycholsavat szinte mindenki alkalmazza, de egyértelmű hatékonysága nincsen bizonyítva. A primer

biliáris kolangitisben alkalmazott 13–15 mg/kg dózis biztosan hatástalan, a 18–20 mg/kg esetben némi kedvező hatás mutatkozott a transzplantációmentes túlélésre, ugyanakkor a 28–30 mg/kg dózis egyértelműen rontotta a betegek életkilátásait.

Domináns szűkület esetén kialakuló akut bakteriális kolangitis kezelésére antibiotikum és endoszkópos tágtítás javasolt.

Az egyetlen valódi terápiás lehetőség a májtranszplantáció, melynek

időzítése rendkívül fontos. Kialakult cirrhosis, dekompenzációs tünetek esetén egyértelmű a teendő.

A CCA megelőzésére az egyetlen igazi lehetőség az, hogy a kialakulása előtt történjen a májtranszplantáció. Ha a CCA kialakult, akkor transzplantáció már nem kivitelezhető, az onkológiai kezelés eredményei pedig rendkívül szerények.

A gondozás során, mivel a PSC számos rosszindulatú daganatra hajlamosít, a PSC-ben előforduló rákos megbetegedések szűrése és

ellenőrzése kiemelt jelentőségű (1. táblázat).

DR. TORNAI ISTVÁN

Debreceni Egyetem Klinikai Központ
Gasztroenterológiai Klinika,
Debreceni Egyetem Általános
Orvostudományi Kar Belgyógyászati
Intézet Gasztroenterológiai Tanszék

IRODALOM

1. Boonstra K, Beuers U, Ponsioen CY. Epidemiology of primary sclerosing cholangitis and primary biliary cirrhosis: a systematic review. *J Hepatol* 2012;56:1181-1188.

2. Chapman MH, Thorburn D, Hirschfield GM, et al. British Society of Gastroenterology and UK-PSC guidelines for the diagnosis and management of primary sclerosing cholangitis. *Gut* 2019;68:1356-1378.

3. Schramm C, Eaton J, Ringe KI, et al. Recommendations on the use of magnetic resonance imaging in PSC – A position statement from the International PSC Study Group. *Hepatology* 2017;66:1675-1688.

4. Lindor KD, Kowdley KV, Harrison ME. ACG clinical guideline: primary sclerosing cholangitis. *Am J Gastroenterol* 2015;110:646-659.

5. European Association for the Study of the Liver: EASL clinical practice guidelines: management of cholestatic liver diseases. *J Hepatol* 2009;51:237-267.

PANGROL®

SEGÍTSÉG KRÓNIKUS PANCREATITIS ESETÉN, A MEGFELELŐ ENZIMPÓTLÁS BIZTOSÍTÁSÁRA¹

Hivatkozás: 1. Pangrol 25 000 gyomormedv-ellenálló kemény kapszula alkalmazási előirat 2014.10.02.

Kiadhatóság: Orvosi rendelvény nélkül is kiadható gyógyszer (VN). A hatályos alkalmazási előírás teljes szövegét megtalálja az Országos Gyógyszerészeti és Élelmezésetudományi Intézet <https://ogyei.gov.hu/gyogyszeradatbazis/> honlapján. Az OGYÉI honlapon keresztül elérési útvonal: <https://ogyei.gov.hu/Informacio/Gyogyszer-adatbazis> > Gyógyszer neve, a keresés indítása > OGYÉI-7601/01-06 Alkalmazási előírás dátuma: 2014.10.02. **Bővebb információért, a mellékhatások, ellenjavallatok és az alkalmazással kapcsolatos óvintézkedések teljes listájáért, kérjük olvassa el az alkalmazási előírások teljes szövegét!** Közfinanszírozás alapjául elfogadott ár: Pangrol 25000 100x: 7838 Ft. Szakorvosi javaslatra EU 70% (5. EU 70 pont) ártámogatásban részesül (térítési díj: Pangrol 25000 100x: 2351 Ft, az ártámogatás összege Pangrol 25000 100x: 5487 Ft). Szakorvosi javaslatra EU 100% (9/a. EU 100 pont – tisztás fibrózis) ártámogatásban részesül (térítési díj: Pangrol 25000 100x: 300 Ft, az ártámogatás összege Pangrol 25000 100x: 7538 Ft). Az aktuális árak tekintetében kérjük ellenőrizze a www.neak.gov.hu honlapon található információkat. Elérési útvonal: www.neak.gov.hu>szakmának, gyógyszer/gyse/gyogyfurdó>egészségügyi szakembereknek>publikus gyógyszerforgalmazás>végleges törzs>Publikus gyógyszerforgalmazás>lakossági tájékoztató.

Lezárás dátuma: 2022.03.21. Érvényesség dátuma: 2024.03.21.

Kiadhatóság: Orvosi rendelvény nélkül is kiadható gyógyszer (VN).

Berlin-Chemie/A. Menarini Kft.
2040 Budaörs, Neumann J. u. 1.
Tel.: 23/501-301

HU-PAN-02-2022-v01-ad-#29748